Lausunto Suomen eduskunnalle EU:n tekijänoikeusdirektiivin täytäntöönpanoa Suomessa koskevasta lakiesityksestä

Lausunto Meta Platforms Ireland Ltd:n puolesta

Olemme iloisia saadessamme tilaisuuden lausua lakiluonnoksesta ja erityisesti sen sisältämistä ehdotuksista, joilla pannaan täytäntöön tekijänoikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla annetun direktiivin 2019/790 (”direktiivi”) 15 ja 17 artikla. Kuten alla kuvataan yksityiskohtaisemmin, lakiluonnos voisi vielä hyötyä joistakin tarkennuksista, jotta se olisi direktiivin mukainen.

I. Direktiivin 15 artikla

Meta tukee edelleen direktiivin 15 artiklan tavoitteita, eli "laadukkaan journalismin ja kansalaisten tiedonsaannin" suojaamista. Meta on jo tukenut laajaa joukkoa lehtikustantajia ja lehtijulkaisuja tarjoamalla maksuttomia työkaluja, joita ne voivat käyttää sisältönsä levikin laajentamiseksi, uusien tilausten hankkimiseksi sekä laajemman yleisön saavuttamiseksi ympäri maailmaa. Jotkut näistä työkaluista täydentävät huomattavasti lehtikustantajien käytettävissä olevia kaupallisia työkaluja, jolloin ne voivat säästää huomattavia vuosikustannuksia uutistoimituksissaan.

Lisäksi Meta on vuonna 2019 kouluttanut maksutta yli 20 000:a toimittajaa Euroopassa, Lähi-idässä ja Afrikassa siitä, miten he voivat hyödyntää palveluitamme yleisönsä tavoittamiseksi. Ylivoimaisen enemmistön Facebook-alustalta löytyvistä linkeistä lehtijulkaisuihin ovatkin luoneet itse asiassa lehtikustantajat, jotka haluavat lisätä käyttäjiensä sitoutumista ja osallistumista.

Tätä taustaa vasten haluamme alla nostaa esiin joitakin lakiehdotukseen liittyviä tärkeitä seikkoja:

A. Lehtikustantajan lähioikeutta ei tulisi hallinnoida laajennetun kollektiivisen käyttölupajärjestelmän kautta.

Olemme huolissamme siitä, että lakiluonnos tarjoaa puitteet, jotka mahdollistavat laajennetun kollektiivisen lisensoinnin (tunnetaan myös sopimuslisenssinä) mahdollisen käyttöönoton lakiluonnoksen 25 n §:n ja 26 §:n kautta. Sopimuslisenssijärjestelmä on ristiriidassa direktiivin 15 artiklan sanamuotojen ja tarkoituksen kanssa (erityisesti sopimusvapauden periaatteen osalta), ja todennäköisesti aiheuttaisi merkittävää epävarmuutta lehtikustantajien ja verkkoalustojen välille alla esitetyistä syistä.

Direktiivin 15 artikla hyväksyttiin jäsenvaltioiden välisten huolellisten neuvottelujen tuloksena, minkä yhteydessä sekä kustantajat, verkkopalvelut (sekä sosiaalisen median alustat että uutiskooste- ja uutisseurantapalvelut) että käyttäjäryhmät antoivat näkemyksensä. Tuloksena

olevilla säännöksillä pyritään tasapainottamaan näiden osapuolten etuja luomalla lehtikustantajille uusi oikeus, jonka pohjalta kustantajat ja verkkopalvelut voivat *solmia sopimuksia vapaasti*. Sopimusvapauden säilyttäminen ja lehtikustantajien julkaisujensa käytön hallinnoinnin salliminen on erityisen tärkeää sosiaalisen median palvelujen yhteydessä, koska käytännössä lehtikustantajat *päättävät* usein ladata omia lehtijulkaisujaan sosiaalisen median alustoille, hyödyntäen alustoja keinona käyttäjien osallistumisen ja vuorovaikutuksen lisäämiseksi ja yleisönsä laajentamiseksi. Direktiivin 15 artiklan suunniteltuna tarkoituksena on siten varmistaa joustavuus ja huomioida eri verkkopalvelujen erilaiset toimintatavat sekä antaa lehtikustantajille ja verkkopalveluille mahdollisuus päättää itse ne lähtökohdat, joilla ne tekevät, tai ovat tekemättä, yhteistyötä keskenään.

Se, että lehtikustantajille mahdollistetaan sopimuslisenssijärjestelmän käyttöön ottaminen uuden lehtikustantajan lähioikeuden osalta voi vaikuttaa direktiivin 15 artiklan huolella saavutettuun tasapainoon ja heikentää sekä direktiiviin (ks. johdanto-osan 61 kappale) että Suomen lainsäädäntöön sisältyvää sopimusvapauden periaatetta. Direktiivin tarkoituksena oli, että lehtikustantajat säilyttävät yksilöllisen oikeutensa tehdä sopimuksia lehtijulkaisujensa osalta. Toteutuessaan ehdotettu sopimuslisenssijärjestelmä kuitenkin valtuuttaisi sopimuslisenssijärjestön tai -järjestöt hallinnoimaan lehtikustantajan lähioikeutta pakottavalla tavalla ja yksinomaisesti *kaikkien* lehtikustantajien puolesta (olivatpa ne sitten valtuuttaneet järjestön tai eivät). Uskomme, että tällä olisi sekä oikeudellisia että käytännöllisiä vaikutuksia:

- ***Direktiivi tunnistaa, että osapuolilla on oltava vapaus päättää järjestelyistä*** - Eri lehtikustantajien tarpeet sekä tapa, jolla ne käyttävät verkkoalustoja, vaihtelevat huomattavasti. Sen vuoksi on tärkeää, että lehtikustantajilla ja alustoilla on sopimusvapaus päättää asianmukaisista järjestelyistä, jotka hyödyttävät molempia osapuolia ja vastaavat juuri kyseisten osapuolten erityistarpeita. Yllä mainitulla tavalla esimerkiksi monet lehtikustantajat tunnistavat arvon, jota ne saavat käyttämällä vapaaehtoisia sosiaalisen median alustoja sisältöjen levittämiseen ja yleisön rakentamiseen. Lehtikustantajilla ja alustoilla on oltava vapaus ottaa nämä yksilölliset edellytykset ja vaatimukset huomioon. Sopimusvapauden käsite tunnustetaan direktiivissä itsessään. Sopimuslisenssijärjestelmän käyttöönottaminen uutta lehtikustantajan lähioikeutta varten vaikuttaisi merkittävästi näihin oikeuksiin.

- ***Lehtikustantajilla on säilytettävä valinnanvapaus ja määräysvalta*** - Euroopan komissio on useaan otteeseen vahvistanut, että luonteeltaan pakollinen yhteishallinnointimekanismi on ristiriidassa direktiivin 15 artiklan kanssa. Esimerkiksi 9.11.2020 EU:n komissaari Breton totesi seuraavaa: ”*Artikla 15 antaa lehtikustantajille yksinoikeuden sallia tai kieltää julkaisujensa jakelu ja asettaminen saataville tietoyhteiskunnan palveluissa. Pakollisen yhteishallinnointijärjestelmän asettaminen veisi lehtikustantajilta tämän yksinoikeuden,*

koska se estäisi kustantajien valinnanvapauden sallia tai kieltää julkaisunsa käyttö."[1] EU: n komissio vahvisti lisäksi 29.11.2021 julkaistussa raportissaan "*Tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla annetun direktiivin 2019/790/EU 12 artiklan 6 kohdan nojalla laajennetun vaikutuksen omaavien kollektiivisten lisenssimekanismien käytöstä*", että laajennetun kollektiivisen lisensoinnin mekanismit epäävät oikeudenhaltijoilta heidän yksinoikeuteensa ja mahdollisuuteensa antaa ennakkosuostumus teostensa käyttöön liittyvät valinnanmahdollisuudet. Komissio totesi, että tällaista mekanismia käytetään silloin, kun yksittäinen lisensointi on työlästä ja epäkäytännöllistä (toisin sanoen ei-kaupallisten teosten osalta), ja sitä tulee käyttää vain suojatoimenpiteiden ollessa olemassa. Sopimuslisenssijärjestelmän omaksuminen Suomessa uuden lehtikustantajan lähioikeuden osalta rajoittaisi olennaisesti lehtikustantajien valinnanvapautta ja määräysvaltaa sekä vääristäisi direktiivin 15 artiklassa tavoiteltua tarkkaa tasapainoa lehtikustantajien ja alustojen välillä. Direktiivin artiklan 15 on tarkoitus antaa lehtikustantajille *enemmän* määräysvaltaa lehtijulkaisuihinsa, ei vähentää sitä.

- ***Laajennettu kollektiivinen lisensointi tulisi käytännössä todennäköisesti aiheuttamaan sekaannusta markkinoilla*** — On epäselvää, miten ehdotettu sopimuslisenssijärjestelmä (jos lehtikustantajat toteuttavat sen) toimisi käytännössä lehtikustantajien lähioikeuden suhteen. Kuten yllä on mainittu, eri lehtikustantajat hyödyntävät lukuisia erilaisia liiketoimintamalleja, eivätkä kaikki verkkopalvelut ole keskenään samanlaisia. Esimerkiksi sosiaalisen median alustoilla on hyvin erilainen tarkoitus ja toimintamalli kuin uutiskooste- ja uutisseurantapalveluilla. Lehtijulkaisut näkyvät sosiaalisen median alustoilla ensisijaisesti lehtikustantajien itsensä toiminnan takia. Tämä eroaa hyvin paljon uutiskooste- ja uutisseurantapalveluista, mitkä toimivat proaktiivisesti lehtijulkaisujen sisällön keräämiseksi ja koostamiseksi. Monet lehtikustantajat itse vapaaehtoisesti lataavat lehtijulkaisujaan sosiaalisen median alustoille ja käyttävät palvelua vuorovaikuttaakseen asiakkaidensa kanssa ja laajentaakseen yleisöjään. Jotta alustat voisivat näyttää lehtikustantajien niille vapaaehtoisesti lataaman sisällön ja jotta lehtikustantajat voivat hyödyntää näitä järjestelmiä ja työkaluja, lehtikustantajat antavat alustalle nimenomaiset käyttöoikeudet. Olemme huolissamme siitä, että alustojen on käytännössä vaikea tietää, kuuluuko tietty lehtikustantaja laajennetun kollektiiviseen lisensointijärjestelmän piiriin vai ei. Jos lehtikustantajat jatkavat sisältönsä vapaaehtoista lataamista alustoille, on epäselvää, ovatko kyseisten lehtikustantajien antamat käyttöoikeudet voimassa.

[1] https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2020-004603-ASW_EN.html (Vapaa suomennos komissaari Bretonin 9.11.2020 antamasta vastauksesta).

Näin ollen se, että lehtikustantajien sallitaan ottaa käyttöön sopimuslisenssijärjestelmä johtaa merkittävään sekaannukseen ja haasteisiin markkinoilla. Sopimuslisenssijärjestelmä ei ole yhdenmukainen direktiivin tekstin ja tarkoituksen kanssa, se tulee todennäköisesti olemaan tehoton, ja voi käytännössä rajoittaa sitä, miten lehtikustantajat näyttävät vapaaehtoisesti sisältöjään sosiaalisen median alustoilla. Siksi ehdotamme, että lakiesityksen ehdotettu 25 n § poistetaan, ja että lehtikustantajat ja alustat säilyttävät vapauden päättää omista järjestelyistään lehtikustantajien lähioikeuden suhteen.

II. Direktiivin 17 artikla

Direktiivin 17 artiklan asianmukainen sekä kaikille sidosryhmille toimiva ja edullinen muotoilu tukee kaikkien sidosryhmien välistä yhteistyötä, edistää suhteellisuutta keskeisenä periaatteena lain kaikilla osa-alueilla, ottaa huomioon tekniset realiteetit, varmistaa laillisen ilmaisun suojelun ja säilyttää sopimusvapauden perusperiaatteen.

Olemme tyytyväisiä Suomen hallituksen ehdottamiin tarkennuksiin ja uskomme, että viimeisimmässä esityksessä noudatetaan näitä periaatteita direktiivin tarkoituksen mukaisesti. Vaikka uskomme, että lakiluonnoksessa monet näistä periaatteista toteutuvat, olisivat eräät alla kuvatut tarkennukset tai selvennykset nykyiseen lakiluonnokseen hyödyllisiä.

A. Lakiluonnoksessa olisi tehtävä selväksi, että palveluntarjoajilla on valtuudet tehdä arvioita kiistanalaisesta sisällöstä vilpittömässä mielessä.

Ehdotetun lain 55 h §:n 1 momentilla pannaan täytäntöön direktiivin 17 artiklan 9 kohta, ja sillä toteutetaan käyttäjälle ja tekijälle (tai tämän puolesta toimivalle henkilölle) tehokkaat ja nopeat keinot käsitellä riitoja, jotka koskevat käyttäjän palveluun lataaman materiaalin julkisen saatavuuden estämistä tai materiaalin poistamista. Tämän pykälän mukaan palveluntarjoajien on ratkaistava puolueettomasti käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden väliset riidat, jotka koskevat pääsyä niiden palveluissa olevaan sisältöön. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että nykyisellään lakiluonnos tarjoaa vain rajallisen suojan palveluntarjoajien vilpittömässä mielessä tekemille pyrkimyksille ratkaista tällaiset riidat.

Vaikka lakiehdotuksen 55 j § ei määrittele käyttäjien tai tekijöiden oikeuksia vaatia korvausta *palveluntarjoajalta*, tämä palveluntarjoajan vastuun näkökohta kuuluu lakiehdotuksen 55 c §:n soveltamisalaan. Jos palveluntarjoajan katsottaisiin olevan vastuussa tekijänoikeutta loukkaavan sisällön välittämisestä alustallaan 55 c §:n nojalla, tekijä voisi vaatia palveluntarjoajalta korvausta voimassa olevan tekijänoikeuslain 57 §:n nojalla. Näin ollen tilanteessa, jossa palveluntarjoaja ratkaisee valituksen vilpittömässä mielessä käyttäjän hyväksi ja palauttaa laillisena pitämänsä

sisällön palveluun, mutta toimivaltainen viranomainen katsookin myöhemmin toisin, on epäselvää, voiko palveluntarjoaja silti olla vastuussa ja velvoitettu oikeudenhaltijan korvausvaatimuksiin. Tämän seurauksena palveluntarjoajat joutuvat ratkaisemaan epäselviä riitoja oikeudenhaltijoiden hyväksi välttääkseen mahdollisen tekijänoikeudellisen vastuun, vaikka käyttäjällä voisi mahdollisesti perustella, miksi sisältö oli laillista. Tämä ei ole ollut direktiivin tarkoitus. Tekijänoikeudellista vastuuta ja korvausvaatimuksia pelkäävät palveluntarjoajat saattavat tässä tilanteessa päätyä kategorisesti ratkaisemaan riidat oikeudenhaltijoiden hyväksi.

Yllä kuvattujen lopputulosten välttämiseksi ja direktiivin tarkoituksen toteuttamiseksi paremmin olisi lakiluonnoksessa todettava selvästi, että palveluntarjoajat ovat edelleen vapaita vastuusta, jos ne pyrkivät vilpittömässä mielessä ratkaisemaan käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden väliset riidat.

B. Lakiluonnoksella olisi pantava uskollisesti täytäntöön direktiivin 17 artiklan 8 kohta.

Direktiivin 17 artiklan 8 kohdassa säädetään nimenomaisesti, että direktiivin soveltaminen ei johda verkkosisällön jakamispalvelujen tarjoajien yleiseen valvontavelvollisuuteen. Kansallisessa täytäntöönpanossa olisi otettava huomioon tämä säännös itse direktiivissä säädetyn mukaisesti. Kuten aiemmissa lausunnoissamme olemme todenneet, tämä säännös on pitkäaikainen eurooppalaisen oikeuden perusperiaate, joka antaa sekä palveluntarjoajille että niiden käyttäjille ratkaisevan tärkeän varmuuden heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Jotta direktiivi saatettaisiin uskollisesti osaksi kansallista lainsäädäntöä, tämä säännös olisi nimenomaisesti sisällytettävä lakiehdotukseen.